

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG
HÁTTÉR TÁRSASÁG A MELEGEKÉRT

**ÉSZREVÉTELEK
AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓDRÓL ÉS
AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG ELŐMOZDÍTÁSÁRÓL
SZÓLÓ TÖRVÉNY
TERVEZETÉHEZ**

Készítették: dr. Farkas Lilla, dr. Kádár András Kristóf és dr. Kárpáti József

Budapest
2003. augusztus 7.

Bevezetés

A Magyar Helsinki Bizottság (MHB) és a Háttér Társaság a Melegekért (HTM) egyesület üdvözlik és időszerűnek tartják az Igazságügyi Minisztérium törekvését arra, hogy átfogó szabályozást készítsen elő az egyenlő bánásmódról. A két szervezet a Tervezet számos megoldásával egyetért, ám úgy véli, hogy bizonyos részletek további átgondolásra és finomításra szorulnak a jogszabály valóban hatékony működésének érdekében.

A vélemény az MHB és a HTM munkatársainak peres gyakorlatára és a diszkriminációval kapcsolatos kutatásaira épül. Támazkodik a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda jelentéseire és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosának éves beszámolóira is. A vélemény első része a Tervezet problematikusnak gondolt rendelkezéseit veszi sorra, míg a második rész azokkal a kérdésekkel, intézményekkel foglalkozik, amelyek a Tervezethől kimaradtak, noha megítélésünk szerint szabályozásuk e törvény keretei között volna célszerű.

I. rész: A Tervezet rendelkezéseinek elemzése

3. §

Az egyenlő bánásmód követelményét a különböző szervezetek „... jogviszonyaikban, eljárásaik, intézkedéseik során, ezek *elmulasztása* vagy megtagadása esetén [...] kötelesek megtartani” – Valamely intézkedés „*elmulasztása*” eleve jogszerűtlen aktus, illetve az aktus jogszerűtlen hiánya. A jogalkotás során nyilván az a kiindulópont, hogy a különböző szervek jogszerűen járnak el, az egyenlő bánásmód követelményét jogszerű aktusaik során kötelesek megtartani. Míg valamely intézkedés megtagadása lehet jogszerű, addig a mulasztás – a szó alapvető jelentéséből kiindulva – nem. Ezért **az „elmulasztása” kitétel elhagyását javasoljuk.**

3–5. §

1) A Tervezet – a korábbi koncepcióhoz hasonlóan – összemossa a (kötelezett oldali) személyi és a tárgyi hatály kérdését. A törvénynek választ kell adnia arra, hogy mely személyeknek illetve szervezeteknek (személyi hatály) mely területeken (tárgyi hatály) kell érvényesíteniük az egyenlő bánásmód követelményét. Ehhez képest a Tervezet hol a személyi hatály szempontjából közelít az érvényesítés kérdéséhez (pl. amikor a 3. §-ban felsorolja a kötelezett szervezeteket), hol pedig a tárgyi hatályéból (pl. amikor a családjogot, a családi életet kivonja a törvény hatálya alól).

Ide kapcsolódik a **28–37. §-ok** által felvetett probléma: „A hátrányos megkülönböztetés tilalmának egyes területei” címszó alatt a Tervezet öt szektort sorol fel: 28–30. §: foglalkoztatás, 31–32. §: szociális biztonság és egészségügy, 33. §: lakhatás, 34–36. §: oktatás és képzés, 37. §: áruk forgalma és szolgáltatások igénybevétele. Nem derül ki egyértelműen, hogy csak ezek esnek-e a szabályozás tárgyi hatálya alá (amely esetben például szükségtelen rögzíteni, hogy a házasságkötésre nem vonatkozik a törvény), vagy az antidiszkriminációs kódex az élet minden területét érinti, és e hat területet csupán jelentőségénél fogva kell külön kiemelni és példálózó jelleggel részletezni. Mivel a 3. § általában szól a kötelezett szervezetek

jogviszonyairól, ez utóbbi értelmezés tűnik valószínűnek, ezt azonban hasznos lenne kifejezetten rögzíteni.

Míg például a Faji Irányelv tiszta helyzetet teremt azáltal, hogy kimondja, a személyi hatály kiterjed mind a közszféra, mind a magánszféra szereplőire (személyi hatály) a foglalkoztatás, az oktatás, a szociális védelem stb. területén (tárgyi hatály), addig a Tervezet megoldása nem egyértelmű. **Konkrétabb megfogalmazásra van szükség, és annak egyértelművé tételére, hogy a III. fejezetben felsorolt területek csak példálózó jelleggel kerültek kiemelésre.**

5. §

A szervezetek belső jogviszonyai közé tartozik a tagfelvétel kérdése. Gyakori módja a romák szolgáltatási diszkriminációjának, hogy egy szórakozóhely üzemeltetése kapcsán egyesületet hoznak létre, mert így a tagság hiányára hivatkozva távol lehet tartani a nemkívánatos elemeket. Noha léteznek a magyar jogrendszerben olyan intézmények, amelyek az ilyen gyakorlatot – legalábbis elvileg – kiküszöbölhetővé teszik, érdemes lenne rögzíteni e rendelkezés kapcsán legalább a joggal való visszaélés tilalmát. Álláspontunk szerint azonban további garanciák megfogalmazása is kívánatos volna: **kifejezett rendelkezésben fel lehetne ruházni az EBB-t azzal a jogosítvánnyal, hogy kérdéses esetekben megvizsgálja, a tagsági feltételek nem diszkrimináció leplezésére szolgálnak-e.**

6. §

1) **A közvetlen hátrányos megkülönböztetés definíciójának komoly hiányossága, hogy nem tartalmazza az összehasonlítás alapját:** „közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés [...], amelynek eredményeként egy személy vagy csoport [a törvényben meghatározott alapok] miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban.” Mint ki? A bánásmód kedvezőtlenebb mivoltának megítélésekor **mindenképpen szükség van összehasonlítási alapra.** A Faji Irányelv megoldása a következő: „közvetlen megkülönböztetés áll fenn, ha egy személlyel szemben faji vagy etnikai alapon kevésbé kedvezően járnak el, mint ahogyan egy másik személlyel szemben *hasonló helyzetben eljárnak, eljárak vagy eljárának.*” Álláspontunk szerint **a Faji Irányelv definíciója kellőképpen kiforrott ahhoz, hogy a magyar szabályozás átvegye.** Arra azonban mindenképpen szükség van, hogy az összehasonlítási alap fennálljon, tehát a bánásmód kedvezőtlenebb legyen, mint az a bánásmód, amelyben egy hasonló helyzetben lévő személy (vagy csoport) a múltban, a jelenben vagy esetleg feltételesen részesült, részesül vagy részesülne.

2) Az „egyéb helyzete” kategóriába tartozhat az állampolgárság is. Jelenlegi formájában a Tervezet szövege lehetővé teszi, például, hogy egy külföldi állampolgár panaszt tegyen választójogának korlátozása vagy az ügyvédi kamarai felvételi kérelmének elutasítása miatt. Ebben az esetben az Egyenlő Bánásmód Bizottságnak (továbbiakban: EBB) – amennyiben a közvetlen hátrányos megkülönböztetés esetében megmarad az általános kimentés (lásd alább) – minden ilyen panasz esetén érdemben kell vizsgálnia a kérdést, hogy a tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indok alapján áll-e az állampolgársággal kapcsolatos különbségtétel. A jogalkotó természetesen választhatja ezt a megoldást. Amennyiben nem teszi, **érdemes külön kitérni az állampolgárságon alapuló különbségtétel kérdésére** (lásd pl. a Faji Irányelv 3. cikk (2) bekezdését).

11. §

A szakasz jelenlegi megfogalmazása nem teszi egyértelműen lehetővé, hogy magánmunkáltatók hátrány kiegyenlítését célzó intézkedéseket vezessenek be alapul szolgáló törvény vagy kormányrendelet nélkül, illetve nem világos, hogy milyen mértékben kell egy ilyen intézkedésnek a háttérrel szolgáló jogszabályon „alapulnia” (elegendő-e például, ha a munkáltató az egyenlő bánásmódról szóló törvényre hivatkozik, mint az intézkedés alapjául szolgáló jogszabályra, vagy ennél konkrétabb törvényi – kormányrendeleti – felhatalmazásra van szükség). Ugyanakkor látjuk a visszaélés lehetőségét, ha ilyen követelményt nem fogalmazunk meg, ezért **az EBB hatáskörébe utalnánk a – külön jogszabályi alap nélkül kezdeményezett – esélykiegyenlítő intézkedések véleményezését.** A szöveg így változhatna: „**Nem jelenti az egyenlő bánásmód követelményének megsértését az olyan, törvényen vagy kormányrendeleten alapuló, vagy egyébként az EBB által jóváhagyott intézkedés, amely...**”

14.§

1) Álláspontunk szerint pontatlan a fordított bizonyítási teher (fordított bizonyítási kötelezettség) meghatározása. Nehezen értelmezhető az a kitétel, mely szerint a “ jogsértést valószínűsíteni kell”. A polgári jog rendszerében valami vagy jogellenes, vagy nem, a jogsértés pusztán valószínűsítése még vélelem szintjén sem képezheti tényállás alapját. A gyakorlatban ez a definíció teljesen alkalmatlannak fog bizonyulni a jogalkotó szándékának érvényesülésére. (A menedékjogi eljárásban is számos problémát vet fel, hogy a gyakorlat nem tud mit kezdeni a „valószínűsítés” fogalmával – nem egyértelmű, hogy ez a bizonyítottságnak milyen fokát jelenti). **Célszerűbb lenne, ha a Tervezet – a magyar gyakorlat számára ismerősebb jogtechnikai megoldást alkalmazva – vélelem formájában fogalmazná meg a bizonyítási teher megfordítását,** és – például az angol joggyakorlat mintájára – a vélelem felállításához három együttes feltétel bizonyítását kívánna meg: (i) az eltérő bánásmódot; (ii) a hátrány bekövetkezését; (iii) a védett alap (faj, nem, stb.) meglétét. Természetesen további feltételek meghatározása is elképzelhető a joggyakorlatnak való iránymutatás céljából.

15. §

1) A § (2) bekezdése szerint „Az (1) bekezdés alkalmazásával indult perben megállapított kártérítés illetve közérdekű bírság az Országos Esélyegyenlőségi Program költségvetési előirányzatát illeti.” Amennyiben azonban a jogsértésnek konkrét sértettje nincs, kártérítés nem lesz megállapítható. A közérdekű bírság jelenlegi szabályozása miatt [Ptk. 84. § (2): Ha a kártérítés címén megítélhető összeg nem áll arányban a felróható magatartás súlyosságával, a bíróság a jogsértő re közérdekű célra fordítható bírságot is kiszabhat] ebben az esetben ilyen bírság kiszabására sem lesz lehetőség. Amennyiben a jogalkotó ezt lehetővé kívánja tenni, **módosítani kell a kártérítésre, illetve a kártérítés és a közérdekű bírság viszonyára vonatkozó szabályokat.** Sajnálatos módon a Tervezet 44. §-a alapján (amely a Ptk. szabályainak módosításáról rendelkezik) úgy tűnik, hogy erre a jogalkotó nem vállalkozott, ami kiüresíti a 15. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezést, így az Országos Esélyegyenlőségi Program ebből a forrásból feltehetően nem fog bevételhez jutni.

2) Tisztázatlan, hogy mi történik a harmadik személyek által indított eljárásokkal, ha a jogsérelmet elszenvedett személyre fény derül, és utóbb maga is keresetet indít.

17. §

1) A Tervezet az EBB-t az igazságügyi miniszter törvényességi felügyelete alá helyezi. Ezt a

megoldást több szempontból aggályosnak találjuk. **A testület függetlenségét jobban szolgálná, ha a központi közigazgatástól – pl. a hatósági jogosítványokkal szintén felruházott ORTT-hez hasonlóan – szervezetileg elkülönülne.** Ezzel összefüggésben az is szerencsésebb volna, ha a tagokat a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezné ki. Ha az erre irányuló jogalkotói szándék hiányzik, akkor is **jobb volna, ha az EBB magasabb szinten tagozódna be a központi közigazgatási struktúrába, és nem az egyik ágazati miniszter, hanem a miniszterelnök felügyelete alá tartozna,** hiszen mandátumánál fogva adott esetben az egyes minisztériumok aktusait is vizsgálnia kell.

Nem világos az sem, hogy milyen jogosítványokkal ruházná fel a Tervezet az igazságügyi minisztert a törvényességi felügyelet körében. A már létező szabályozás nem egységes e tekintetben. Míg ugyanis az igazságügyi miniszter a törvényességi felügyeleti jogkörében a területi igazságügyi szakértői kamara és a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara jogszabállyal ellentétes határozatát hatályon kívül helyezheti, ismételt és súlyos jogszabálysértés esetén a területi kamara vagy egyes szervei működését felfüggesztheti, és felügyelő biztost rendelhet ki a területi kamara hatáskörébe tartozó feladatok elvégzésére (1995. évi CXIV. törvény az igazságügyi szakértői kamaráról, 49. §), addig az ügyvédi kamarák tekintetében csak arra van jogosítványa, hogy felhívja az érintett kamarát a jogszabálysértés megszüntetésére, és amennyiben az érintett kamara a jogszabálysértést nem szünteti meg, a közigazgatási perekre irányadó szabályok szerint bírósághoz forduljon (1998. évi XI. törvény az ügyvédekről, 122–123. §). Álláspontunk szerint az EBB függetlenségének fenntartásával legfeljebb ez utóbbi, korlátozottabb törvényességi felügyeleti jogkör férhet össze, **a részletes szabályokról azonban a tervezetnek mindenképpen szólnia kell.**

19. §

Nem értünk egyet azzal, hogy az EBB tagjai csak jogászok lehessenek. Tagadhatatlan, hogy a testületben szükség van jogi szakismeretekre, hasznos volna azonban más irányú képzettséggel rendelkező, a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatban jelentős elméleti ismerettel vagy gyakorlati tapasztalattal rendelkező személyek tagságának lehetővé tétele is (szociológus, szociálpolitikus, egészségügyi szakember stb.).

23. §

A 23. § (4) bekezdése értelmében a Bizottság az eljárásának részletes szabályait egyhangúlag elfogadott ügyrendjében állapítja meg. Ezt leszámítva **a Tervezetben sehol nem esik szó arról, hogy az EBB milyen szabályok alapján jár el.** Ez álláspontunk szerint elfogadhatatlan megoldás. Elengedhetetlen annak meghatározása például, hogy a testületnek a hozzá beérkezett panaszokat mennyi időn belül kell kivizsgálnia, milyen jogok illetik meg az ügyfeleket az eljárásban, milyen alapvető bizonyítási szabályok érvényesülnek, és így tovább. Ezeket a kérdéseket nem célszerű a testület diszkrecionális jogkörébe utalni. Lévén az EBB államigazgatási jellegű szerv, **kézenfekvő megoldásnak tűnik az Áe. szabályainak felhívása.**

Ide kapcsolódik a testület vizsgálatának kérdése is. A **24. § (1) a) pontja** kimondja ugyan, hogy az EBB „vizsgálatot folytat annak megállapítására, hogy megsértették-e a törvény rendelkezéseit”, arra azonban a jogszabály nem tér ki, hogy e vizsgálat során milyen jogosítványok illetik meg a testületet (iratbetekintés, felvilágosítás kérése, helyiségekbe való belépés stb.). Ezen jogosítványok nélkül az EBB által lefolytatott vizsgálat nem lehet kellőképpen hatékony, ám nem valószínű, hogy a testület a saját maga által elfogadott ügyrendben felruházhatná önmagát pl. a rendőrségi iratokba való betekintés jogával.

Elengedhetetlen tehát, hogy a törvény szabályozza az EBB vizsgálati jogosítványait. Javasoljuk, hogy ezeket a jogalkotó a az országgyűlési biztosok jogköréhez hasonlóan szabályozza (vö. 1993. évi LIX. törvény az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról, 18. §).

24. §

1) Az EBB hatáskörei között érdemes volna nevesíteni **a hátrányos megkülönböztetés áldozatai által kezdeményezett jogérvényesítés segítségét** is (vö. a 16. §-al, amely kimondja, hogy az EBB képviselőként járhat el az egyenlő bánásmód megsértése miatt indult eljárásokban).

2) A hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos jogszabályok tekintetében szintén érdemes volna nevesíten **felruházni az EBB-t azon jogosítványokkal, amelyekkel az állampolgári jogok országgyűlési biztos is rendelkezik**, azaz széles körben lehetővé tenni, hogy az EBB az Alkotmánybírósághoz forduljon (vö. 1993. évi LIX. törvény az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról, 22. §), kezdeményezhesse ügyészi óvás benyújtását, valamint javasolhassa a jogalkotásra, illetve az állami irányítás egyéb jogi eszköze kiadására jogosult szervnél a jogszabály (állami irányítás egyéb jogi eszköze) módosítását, hatályon kívül helyezését vagy kiadását. A megkeresett szervezetet kötelezni kellene arra, hogy álláspontjukról, illetve esetleges intézkedésükről meghatározott időn belül tájékoztassák az EBB-t (vö. 1993. évi LIX. törvény az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról, 23. és 25. §).

26. §

1) E szakasz rögzíti, hogy milyen hatásköri elvek érvényesülnek az EBB és más, az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének elbírálására jogosult közigazgatási szervek viszonylatában. **A Tervezet azonban egy szót sem szól arról, hogy miként tervezi feloldani az EBB és az országgyűlési biztosok között esetlegesen felmerülő hatásköri összeütközést.** Az EBB eljárása az állampolgári jogok országgyűlési biztosának, az állampolgári jogok országgyűlési biztos is általános helyettesének és a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának hatáskörébe eső kérdésekre irányul. E szervek ugyanis szintén jogosultak egyedi ügyekhez kapcsolódó, illetve átfogó vizsgálatokat folytatni a hátrányos megkülönböztetés tilalmának érvényesülésével kapcsolatban. Rendkívül fontos kérdés, hogy az EBB és az ombudsmanok vizsgálata hogyan viszonyul majd egymáshoz, mi történik, ha az EBB következtetése és az általa alkalmazott szankció nincs összhangban az országgyűlési biztosok ajánlásával, és így tovább. Az EBB és az ombudsmanok viszonyának rendezése már csak azért is fontos, mivel nem hagyható figyelmen kívül az a tapasztalat és ismeretanyag, amelyet a kisebbségi ombudsman az elmúlt évek során a diszkriminációs ügyekben felhalmozott.

2) Az előző tervezet – bár nyitva hagyott néhány, a problémával kapcsolatos kérdést – még kitért az EBB és a bíróság hatáskörének elválasztására. **A jelenlegi Tervezetről az EBB és a bíróság viszonyának szabályozása teljesen hiányzik. Helyeseljük a korábbi tervezet azon megoldását, amelynek értelmében nem járhat el a testület, ha az ügyben bírósági eljárás van folyamatban, illetőleg bíróság azt elbírálta.** Arra az esetre nézve, amikor a bírósági eljárás az EBB eljárásának ideje alatt indul, áprilisi álláspontunkat fenntartva **javasoljuk, az EBB eljárásának felfüggesztését az Áe. 37. § (1) bekezdése alapján** azzal, hogy bíróság által megállapított tényállás az EBB-t kötné, és a testület szabad kezét csak a joghátrány kiszabásánál kaphatna.

3) A **(6) bekezdés** felsorolja azokat a szerveket, amelyek közhatalmi és hatósági döntéseit az EBB nem vizsgálhatja. **Nem értünk egyet azzal, hogy ebben a felsorolásban – az ügyészségi nyomozást végző ügyészségi szervek kivételével – az ügyészség is szerepel.** Noha tudjuk, hogy ilyen korlátozás az országgyűlési biztosok vonatkozásában is fennáll, úgy véljük, az EBB (és egyébként az ombudsmanok) hatáskörének ilyenkor szűkítése szükségtelen. A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda, illetve a Magyar Helsinki Bizottság gyakorlatában előfordultak olyan ügyek, amelyek – összevetésük alapján – a vádemelési gyakorlat diszkriminatív jellegének gyanúját vetik fel. Volt rá példa, hogy igen hasonló tényállás alapján a roma család házáat molotov-koktélok felgyújtó bőrféjűek ellen az ügyészség garázdaság miatt emelt vádat, míg a haragosa ablakának keretét lánggra lobbantó roma férfi elleni vádiratban emberölési kísérlet szerepelt. A bíróság a benyújtott vádirat megalapozottságáról dönt, annak (illetve a vádemelési gyakorlatnak a) diszkriminatív voltát nem vizsgálhatja. Különösen igaz ez azokban az ügyekben, amelyeknél az ügyész mellőzi a vádemelést. Szintén problematikus, hogy az új Büntetőeljárás Törvény alapján az ügyész a nyomozást felügyelő személyből a nyomozás ura lett. A Be. 165. § (1) bekezdés szerint „Az ügyész rendelkezik a nyomozásról. Az ügyész a nyomozó hatóságot utasítja.” A nyomozati cselekmények tehát – abban az esetben is, ha nem ügyészségi nyomozásról van szó – tulajdonképpen az ügyész aktusai. Elképzelhető olyan érvelés ez alapján, amely a két szabály összeolvasásából arra a következtetésre jut, hogy az EBB vizsgálódása a büntetőeljárásban foganatosított nyomozati cselekményekre sem terjed ki. **Mindezek alapján úgy véljük, lehetővé kell tenni, hogy az EBB az ügyészség közhatalmi és hatósági döntéseit is vizsgálhassa, az ügyészséget tehát ki kell venni a (6) bekezdés felsorolásából.**

4) A **26. § (8) bekezdés** szerint a bírósági felülvizsgálat során a bíróság az EBB határozatát megváltoztathatja. **Szerencsésebbnek tartanánk, ha a bírósági felülvizsgálat kapcsán a felülvizsgálat terjedelme csupán a hatályon kívül helyezésre és új eljárás lefolytatására kötelezésre szűkülne.** Az EBB speciális mandátummal, szaktudással és hozzáállással rendelkező szerv, nincs ésszerű indoka a bíróság reformatórius jogkörének

28. §

„Az egyenlő bánásmód követelményének sérelmét jelenti, ha a munkáltató a munkavállalóval szemben közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést alkalmaz, különösen a következő rendelkezések meghatározásakor, valamint azok alkalmazásakor: ...” E megfogalmazás szerint nem jelenti az egyenlő bánásmód követelményének sérelmét, ha a munkáltató a foglalkoztatással kapcsolatban hátrányos megkülönböztetésre utasít, zaklatást követ el, szegregációt valósít meg vagy megtorlást alkalmaz, ezek ugyanis az egyenlő bánásmód sérelmének a közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetéstől eltérő esetei (vö. **9. §**). **A 28. §-t úgy kell megfogalmazni, hogy egyértelmű legyen, ezen magatartások (megkülönböztetésre utasítás, zaklatás, szegregáció, megtorlás) megvalósítása is az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti.**

32. §

A (2) bekezdés értelmében az egyenlő bánásmód követelményétől az érintett kérésére el lehet térni, ha azt a kérelmező faji és etnikai hovatartozásából, továbbá vallási vagy világnézeti meggyőződéséből fakadó követelmények indokolják. Ez a rendelkezés rendkívül problematikus. Kérdés például, hogy kitétel alapján csak a valamely kisebbséghez tartozók kérését tekintjük legitimnek vagy a többségi társadalomhoz tartozók ezirányú igényeit is elismerjük. Ha egy magyar kórházban fekvő muzulmán nő nem kívánja, hogy férfi ápoló

tevékenykedjen körülötte, az nyilván találkozik a jogalkotói szándékkal, mi történik azonban ha egy rasszista világnézeti meggyőződésű páciens az arab orvos személye ellen tiltakozik vagy a vallásos beteg nem kívánja, hogy homoszexuális ápoló foglalkozzon vele? Mivel egy ilyen helyzetben a páciens legszemélyesebb szférája lehet érintve, elképzelhető, hogy a jogalkotói szándék erre az esetre is kiterjed. Ennek alapján azonban legitimálható a roma kismamák számára fenntartott szegregált kórterem, amennyiben a kórház az ott szülő nem-roma kismamák kérésére tér el az egyenlő bánásmód követelményétől. Ez azonban már semmiképpen nem tekinthető védhető kivételnek. **Javasoljuk tehát e rendelkezés kivételét a Tervezetből. Úgy véljük, hogy az esetleg felmerülő egyedi esetekben a 8. §-ban megfogalmazott általános kimentési ok (tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű ok) alkalmazása kellőképpen rugalmas lehetőséget biztosít a mérlegelésre az egyenlő bánásmód sérelme miatt esetlegesen megindított eljárásokban.**

33. §

Az (1) bekezdés a) pont csak a közvetlen és a közvetett hátrányos megkülönböztetésre utal, **a megkülönböztetésre adott utasítás, a szegregáció, a zaklatás és a megtorlás hiányzik a tilalmazott magatartások közül (lásd a 28. §-al kapcsolatban mondottakat).**

37. §

A (2) bekezdésben foglalt kivétel tálcán kínálja a lehetőséget a kirekesztő csoportok által létrehozott társadalmi szervezetek alakítására. A joggal való visszaélés tilalma megítélésünk szerint nem jelent elegendő garanciát. Ezért **kifejezett rendelkezésben fel lehetne ruházni az EBB-t azzal a jogosítvánnyal, hogy vitás esetekben megvizsgálja, a belépés korlátozása nem diszkrimináció leplezésére szolgál-e.**

II. rész: Ami a Tervezetből kimaradt

Egyes olyan kérdésekre, amelyeknek rendezése a Tervezetből hiányzik, már kitértünk a vonatkozó szakaszok tárgyalásakor. Ezek az alábbiak:

- Az EBB eljárásának szabályozása, különös tekintettel az EBB vizsgálati jogosítványaira
- Az EBB és az országgyűlési biztosok hatáskörének elválasztása
- Az EBB és a bíróság hatáskörének tisztázása
- Az Igazságügyi Miniszter jogosítványai a törvényességi felügyelet körében

További probléma, hogy noha a törvény koncepciójában még szerepelt a hátrányos megkülönböztetés szabálysértési vonatkozásainak áttekintése, szerkezeti és terminológiai egységesítése, a Tervezetben ez a kérdés nem szerepel.

Az egyes szabálysértésekről szóló kormányrendelet [218/1999. (XII. 28.) Korm. Rendelet az egyes szabálysértésekről] büntetni rendeli az áru jogosulatlan visszatartásával kapcsolatos jogszabályi kötelezettségek megszegését (az emiatti eljárás a jegyző mellett a fogyasztóvédelmi felügyelőség hatáskörébe is tartozik), a munkavállalók közötti hátrányos megkülönböztetést (amely miatt a jegyző mellett munkaügyi felügyelő is eljárhat), valamint az oktatási diszkriminációt.

Ha ezt összevetjük a hátrányos megkülönböztetés államigazgatási szankcióinak rendszerével (amelyben a munkaügyi felügyelőségek által kiszabható munkaügyi bírság, a fogyasztóvédelmi felügyelőségek által kiszabható fogyasztóvédelmi bírság, valamint a jegyző által a diszkriminációt alkalmazó szolgáltatókkal szemben alkalmazható szankciók – üzlet bezárása, működési engedély visszavonása – játsszák a főszerepet), ugyanazt a széttagoaltságot látjuk, mint a diszkrimináció-ellenes rendszer egészében: a foglalkoztatásban és a fogyasztóvédelemben államigazgatási és szabálysértési szankciók egyaránt rendelkezésre állnak, más területeken (pl. az oktatásban) csak szabálysértési eszközökkel számolhatunk, míg egyes, az irányelvek által lefedni követelt és a Tervezetben is kiemelt szektorokban (egészségügy, lakhatás, szociális ellátás) a polgári jogi védelem adta lehetőségeken (személyhez fűződő jogok megsértésének követelményei) túl semmilyen joghátrány alkalmazására nincs lehetőség. A gyakorlati érvényesülés útjában áll, hogy a jelenlegi rendszerben kiemelt szerep hárul a jegyzőre, akitől a specializált szemlélet nem várható el, és aki sok tekintetben függőhelyzetben van a helyi viszonyoktól, illetve attól az önkormányzattól, amely a kisebbségi biztoshoz beérkező panaszok tanúsága szerint igen gyakran hoz diszkriminatív vagy legalábbis a diszkrimináció gyanúját felvető intézkedéseket.

Ebben a tekintetben tehát a jogalkotás során át kell gondolni az államigazgatási és a szabálysértési szankciórendszer viszonyát, **kívánatos lenne az olyan diszkriminációs helyzetekre** (pl. lakhatási diszkrimináció), **amelyeket még kifejezetten nem tilalmaz a szabálysértési jog, sui generis szabálysértési tényállást alkotni**, meg kell továbbá fontolni, hogy mely joghátrányok alkalmazását mely szervekre érdemes ruházni, és be kell tagolni az EBB-t az így kialakított struktúrába. **Eldöntendő kérdés, hogy** hasonlóan a munkaügyi felügyelőségekhez, amelyek jelenleg államigazgatási szankciót kiszabó államigazgatási szervként és szabálysértési bírságot alkalmazó szabálysértési hatóságként egyaránt eljárhatnak, **kapjon-e szerepet az EBB a szabálysértési eljárásban. Arra azonban mindenképpen szükség volna, hogy a diszkriminációs szabálysértések miatti eljárás lefolytatása a – sok esetben ellenérdekelte – jegyzőtől más szervhez kerüljön.**